Protocol kunstopdrachten Percentageregeling KOR

In 2022 wordt een Percentageregeling Kunst in de Openbare Ruimte (KOR) vastgesteld. Om de besteding van de gelden die hiermee beschikbaar komen voor de realisatie van kunst in de openbare ruimte te waarborgen, wordt een protocol kunstopdrachten percentageregeling KOR opgesteld. Dit protocol is gebaseerd op de gangbare processen in andere gemeenten. Bij een kunstopdracht wordt de Fair Practice Code toegepast en wordt de modelovereenkomst gemeentelijke beeldende kunstopdracht van de VNG gehanteerd. In het protocol worden de volgende fasen en stappen onderscheiden:

1. Initiatieffase

Berekenen en reserveren kunstbudget

Bij de start van de vierjarige termijn neemt het cluster kunst en cultuur contact op met de afdeling Financiën over de berekening van het percentage. De raad beslist over de dotatie en onttrekking aan de bestemmingsreserve Kunst in de Openbare Ruimte via de begroting en de jaarstukken. De afdeling Financiën levert dan ook de informatie aan welke projecten er met de betreffende budgetten zijn gefinancierd en hoe groot het aandeel van deze projecten binnen de reserve is. Het totale gereserveerde bedrag wordt zoveel mogelijk naar verhouding verdeeld over de verschillende projecten. De Adviescommissie Beeldende Kunst (ABK) adviseert bij welke projecten een kunsttoepassing het meest passend is.

Samenstelling werkgroep

Het cluster kunst en cultuur trekt een externe projectleider KOR aan om de kunstopdracht te begeleiden. De projectleider kunst stelt met de projectmanager van het betreffende project een werkgroep samen. In deze werkgroep nemen deel: projectmanager, projectleider KOR en gebruiker(s) van het project. Een afgevaardigde van de ABK, de stadsbouwmeester en/of de architect nemen indien gewenst of noodzakelijk vanwege de grootte van de opdracht deel aan de werkgroep.

2. Definitiefase

Formuleren van de kunstopdracht en randvoorwaarden

De Adviescommissie Beeldende Kunst adviseert welke mogelijkheden er zijn voor een kunsttoepassing bij het project of in de directe omgeving ervan. In de percentageregeling wordt een breed begrip van kunst in de openbare ruimte gehanteerd. Het betreft niet alleen traditionele beeldenkunst, maar juist kunsttoepassingen die een directe invloed hebben op het gebruik van de openbare ruimte en/of deze op een bepaalde manier benadrukken. In de bijlage zijn hiervan mogelijke voorbeelden gegeven.

De projectleider kunst doet in samenspraak met de projectmanager een voorstel voor een kunstopdracht. De Adviescommissie Beeldende Kunst adviseert hierover. In de kunstopdracht wordt vastgesteld welke vorm van kunst het meest passend is bij of in de directe omgeving van het project en welke randvoorwaarden hierbij gesteld moeten worden. Het gaat om:

- Kunstvorm
- Budget
- Locatie
- Maten/volumes
- Karakteristiek van de omgeving
- Kleur/materiaaleisen
- Inhoudelijk kader
- Onderhoudseisen
- Levensduur

De ABK adviseert afhankelijk van de kunstvorm welke uitvraag (ontwerpwedstrijd of opdrachtverlening) het meest passend is.

3. Ontwerpfase

Bepalen van de kunstopdracht en randvoorwaarden

De werkgroep buigt zich over de kunstopdracht waarover de Adviescommissie Beeldende Kunst heeft geadviseerd en stelt deze vast. De werkgroep kan beargumenteerd afwijken

van het advies van de Adviescommissie Beeldende Kunst en aanvullende voorwaarden stellen.

A) Bij ontwerpwedstrijd
De ontwerpwedstrijd, waarbij de kunstopdracht en randvoorwaarden zijn geformuleerd, wordt zowel lokaal als (inter)nationaal uitgezet. Lokaal gebeurt dit via de lokale kunstenaarsvereniging en lokale media, (inter)nationaal gebeurt dit via bijvoorbeeld BK Informatie en Artenda. Bij een inzending dient een kunstenaar het idee voor de opdracht toe te lichten en een portfolio mee te sturen.

B) Bij opdrachtverlening: Longlist kunstenaars
De Adviescommissie Beeldende Kunst stelt voor deze kunstopdracht een longlist van zes kunstenaars op, waarin tenminste twee kunstenaars uit Amstelveen zijn opgenomen. Dit is naar aanleiding van de motie Percentageregeling beeldende kunst van de raad, waarin wordt gevraagd om de positie van Amstelveense kunstenaars te waarborgen. De longlist kan eventueel worden voorzien van een aanbeveling.

Shortlist kunstenaars en opdrachtverlening schetsontwerp
Met inachtneming van de Europese aanbestedingsdrempels wordt voor opdrachten tot aan deze drempel altijd een meervoudige onderhandse aanbesteding toegepast. De werkgroep selecteert drie kunstenaars van de longlist of uit de inzendingen voor de wedstrijd, waarin tenminste één kunstenaar uit Amstelveen is geselecteerd. De projectleider kunst verleent op basis hiervan aan deze drie kunstenaars opdracht voor het maken van een schetsontwerp. Er is een vergoeding van maximaal 1.500 euro per kunstenaar beschikbaar.

4. Voorbereidingsfase

Beoordeling schetsontwerpen
De kunstenaars presenteren hun ontwerpen aan de werkgroep. De schetsontwerpen worden beoordeeld door de werkgroep en de Adviescommissie Beeldende Kunst aan de hand van de voorwaarden uit de opdrachtverlening en de volgende criteria:

- Artistieke kwaliteit van het ontwerp,
- Locatie overstijgende impact,
- Technische houdbaarheid,
- Maat-en-schaalverhoudingen in relatie tot architectuur en de omgeving.

Het feit of een kunstenaar al dan niet woonachtig is in Amstelveen is geen criterium en wordt dan ook niet betrokken bij de beoordeling van de schetsontwerpen. Indien een schetsontwerp niet aan de voorwaarden uit de opdrachtverlening voldoet, dan wordt deze niet verder in procedure gebracht.

Inwonerparticipatie
Inwoners kunnen via het platform Denk Mee Amstelveen gedurende twee weken stemmen op de schetsontwerpen. Hier wordt een persbericht over verspreid door de gemeente. Inwoners binnen een cirkel van 100 meter worden daarnaast per brief geïnformeerd over de voorgenomen kunstopdracht en de mogelijkheid om op de schetsontwerpen te stemmen.

Opdrachtverlening definitief ontwerp
Op basis van de beoordeling van de werkgroep, de Adviescommissie Beeldende Kunst en de stemmen van inwoners maakt de werkgroep een keuze voor één ontwerp. De projectleider KOR verleent op basis hiervan aan deze kunstenaar opdracht voor het maken van een definitief ontwerp. De hoogte van de vergoeding is afhankelijk van de grootte van het budget en de specifieke kunstopdracht.

5. Realisatie

Opdrachtverlening uitvoering
De werkgroep stelt het definitief ontwerp al dan niet vast. Op basis hiervan verleent de projectleider KOR opdracht voor de realisatie van het kunstwerk. De hoogte van de vergoeding is afhankelijk van de grootte van het budget en de specifieke kunstopdracht. In de opdracht tot uitvoering worden de afspraken voor de uitvoeringsfase (zoals

vergunningaanvraag, transport en plaatsing) en de oplevering van het kunstwerk beschreven.

Uitvoering
De uitvoering is per kunstopdracht anders. Een goede afstemming en organisatie tussen de projectmanager, projectleider KOR en de kunstenaar zijn vereist.

Oplevering
De eerste oplevering bestaat uit een schriftelijke kennisgeving van de kunstenaar aan de opdrachtgever dat het kunstwerk is vervaardigd of geplaatst overeenkomstig het definitief ontwerp. De projectleider KOR keurt de kunsttoepassing, al dan niet samen met (een afvaardiging van) de werkgroep, en stelt de kunstenaar schriftelijk in kennis van de aanvaarding of afkeuring van het kunstwerk.

Overdracht en onderhoud
Na oplevering wordt het kunstwerk overdragen aan de gemeente. Het kunstwerk wordt feestelijk onthuld. Bij de oplevering wordt door de kunstenaar een onderhoudsinstructie opgesteld. Het onderhoud wordt adequaat uitgevoerd door de gemeente.

Bijlage 1 – Voorbeelden

In plaats van 'beeldende kunst' spreken we in dit geval liever over 'interventies' in de openbare ruimte. Het betreft niet alleen traditionele beeldenkunst, maar juist kunsttoepassingen die een directe invloed hebben op het gebruik van de omgeving en/of deze op een bepaalde manier benadrukken. Zo kan er ook gedacht worden aan kunstobjecten die tevens een gebruiksfunctie hebben in de openbare ruimte of die onderdeel zijn van de infrastructuur, zoals bruggen, paden, bankjes en tuinen. Op deze manier kunnen de gelden van de percentageregeling worden ingezet om een prikkelend cultureel stadslandschap voor Amstelveen te creëren dat uitnodigt, inspireert en ontmoetingen faciliteert. De precieze kunsttoepassing is afhankelijk van het specifieke project waarop de percentageregeling van toepassing is.

Om een idee te krijgen van wat er onder artistieke interventies in de openbare ruimte kan worden verstaan volgt een aantal voorbeelden van dit soort kunsttoepassingen.

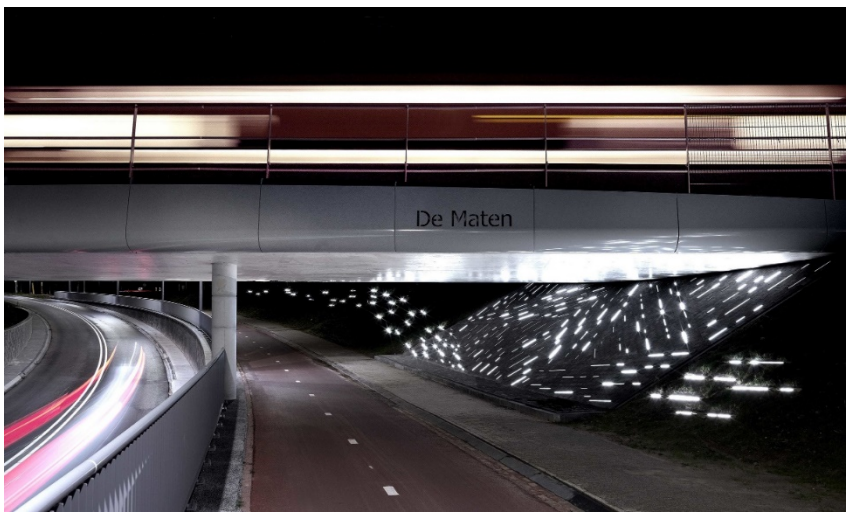
Martijn Sandberg – 'Van Hier Naar Daar' (Hoorn)
Een eerste voorbeeld is deze brug in Bangert en Oosterpolder (gemeente Hoorn), een werk van Martijn Sandberg. Hierbij is heel duidelijk hoe het kunstobject onderdeel is van de infrastructuur.

Moniek Toebosch – 'Engelenzender' (Houtribdijk: Lelystad – Enkhuizen)
Een ander voorbeeld van een werk dat interactie met de omgeving en de voorbijganger opwekt is 'Engelenzender' van Moniek Toebosch. Dit werk is geplaatst bij een snelweg in Flevoland. Op het bord staat een radiofrequentie aangegeven. Wie afstemde op de aangegeven radiofrequentie op het bord kreeg tussen 1994 en 1999 29 km lang engelengezang te horen. Sinds kort is de zender weer te beluisteren via een app, dankzij de tentoonstelling Vrijheid in Museum de Fundatie.

Matthias Oostrik – 'Een Spoor van Water' (Assen)
Dit kunstwerk van Matthias Oostrik, 'Een Spoor van Water', bevindt zich in een tunnel in Assen. Het digitale lichtkunstwerk bestaat uit meer dan 400 lichtgevende stenen en is interactief. Telkens als er een trein over de spoortunnel rijdt, ontspringt er een lichtstroom die het effect geeft van een waterval. Daarbij stroomt het licht over de bestrating van het talud. De lichtstroom is zowel te zien voor treinreizigers als fietsers en voetgangers.

Studio Giftig (Den Bosch)
Murals en street art zouden ook een goede bestemming kunnen zijn voor de gelden. Deze hoge silo's staan op het Verkade terrein in Den Bosch, waar de oude fabriekspanden een nieuwe bestemming hebben gekregen. Het terrein is inmiddels een echte culturele hotspot geworden met veel horeca, film- en theaterzalen, terrassen en ruimtes om af te huren, en deze kleurrijke schilderingen passen erg goed bij de levendigheid en creativiteit van hun omgeving.

Marcus Coates – 'Arrivals, Departures' (Utrecht Centraal)

Boven de voetgangerspassage van het station, aan het hoge golvende plafond van staalplaten, liet Coates een ledscherm bevestigen. Het is het soort scherm waarop je reisinformatie zou verwachten, dus het valt nauwelijks op. Maar het lichtbord geeft geen vertrekinformatie aan, het toont iedere dag een nieuwe update uit de natuur. De borden van Coates relativeren de spits, maken je bewust van de tijd. Niet van de vijf minuten die je nog hebt om de trein te halen, maar van de jaargetijden.

Florentijn Hofman – 'Poldervos' (Rotterdam)

Via een gemeentelijke opdracht aan Zakenexpert, een organisatie die winkelgebieden opknapt, werd in overleg met bewoners en ondernemers al in 2016 de wens geuit om een kunstwerk te realiseren speciaal voor de Schiedamseweg. Na verschillende presentatie-avonden en een selectieprocedure werd in 2017 gekozen voor het voorstel van Florentijn Hofman. BKOR, het programma Beeldende Kunst en Openbare Ruimte van CBK Rotterdam, begeleidde het proces in opdracht van gemeente Rotterdam. Het kunstwerk is gerealiseerd als onderdeel van Veerkrachtig Bospolder-Tussendijken 2028, een programma om de wijk Bospolder-Tussendijken te verbeteren.

De vos heeft zijn naam te danken aan zijn locatie (Bospolder-Tussendijken), die herinnert aan een inmiddels onzichtbaar verleden van dit gebied, dat bestond uit bos, polder en dijken. Voor Hofman is de Bospoldervos een ode aan de natuur én aan de stad: de vos sluipt de stad binnen met een plastic tasje in zijn bek. Maar het beeld roept ook vragen op. Want wat zit er eigenlijk in het tasje? "Gaat hij rommel opruimen? Of heeft hij boodschappen gedaan?"

Rudolf Teunissen - 'Broken Light' (Rotterdam)

Rudolf Teunissen (kunstenaar) ontwierp met Thomas Linders (ind ontwerp) en Marinus van der Voorden (fysica) Broken Light in Rotterdam als lichtsculptuur/ruimte met gebruik van adaptief licht en licht als vormgever van ruimte. Het project ontving veel awards omdat er met (openbare) verlichting, identiteit en atmosfeer tot sociale belevingsmeerwaarde werd vormgeven.

Jaume Plensa – 'Love' (Leeuwarden)

Voor iedereen vanuit het centraal station van Leeuwarden is Plensa's fontein Love een onontkoombare blikvanger. De fontein bestaat uit twee 7 meter hoge, witte hoofden van een jongen en een meisje die op een ovaalvormig zwart plateau staan. Hun gezichten zijn naar elkaar toegewend maar hun ogen zijn gesloten. Beider gezichtsuitdrukking is sereen, bijna meditatief. 'Ze dromen', zegt Plensa, 'voor kinderen is de toekomst een droom vol beloftes.' Om de twee kinderhoofden heen hangt een 2 meter hoge mistwolk waar de bezoeker in rond kan dwalen.

Plensa kreeg zijn inspiratie voor de mistfontein toen hij 's morgens vroeg de nevel boven de Friese velden zag. 'In Friesland', zei hij, 'komt het water uit de grond.' In de volksmond heet het werk inmiddels 'Mistfontein'.

